

ԱՎԱԳ ՀԱՐԱԹԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ

Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու փարվա օրերը բաժանվում են երեք մասի՝ փոներ, սրբոց օրեր և պահոց օրեր: Տարվա գրեթե կեսը պահեք է՝ բաժանված օրապահքերի, շաբաթապահքերի և քառասնորդական ու Մեծի պահոց շրջանի: Մեծ պահքին անմիջապես հաջորդում է Ավագ շաբաթը կամ, ինչպես երբեմն անվանում են՝ Չարչարանաց շաբաթը:

Քրիստոսի երկրավոր կյանքի վերջին շաբաթը եկեղեցական կյանքում ստացել է «Ավագ շաբաթ» անվանումը, որովհետև այն իր մեջ ներառում է մեր Փրկչի երկրավոր կյանքի ամենասրբագրավ ու հուզականությամբ լեցուն պահերը: «Ավագ են կոչվում նաև այս շաբաթվա բոլոր օրերը, այն է՝ Ծաղկազարդից մինչև Զափկ ընկած ամեն մի օր: Չարչարանաց շաբաթ է կոչվում, որովհետև մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս կամավոր չարչարանքներ և մահ կրեց մարդկության փրկության համար. «Գառն Աստուծոյ, որ բառնայ գմեղս աշխարհի»»:

Եկեղեցական հայրերը դարերի ընթացքում գեղեցկացրել, հարստացրել ու առավել արտահայտչական իմաստ են հաղորդել այս շաբաթվա արարողություններին:

Թեև Ծաղկազարդը ներառված չէ Ավագ շաբաթվա մեջ, բայց լիովին ներդաշնակում է Ավագ շաբաթվա ժամանակագրական և տրամաբանական շարքին:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ուրախությամբ և ցնծությամբ լցվեցին Մայր Տաճարում ներկա հավաքացյալների սրտերը, երբ հնչեցին Ավետարանի հեղեղալ փողերը. «Օրհնեալ, որ գայ յանուն Տեառն. օրհնութիւն ի բարձունս»:

Առավոտյան ժամերգության ավարտին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գլխավորությամբ կատարվեց Անդաստանի արարողություն, որի ընթացքում օրհնվեցին աշխարհի չորս կողմերը, ապա հավաքացյալներին և միաբաններին բաժանվեցին Քրիստոսի հաղթական մուրըն Երուսաղեմ խորհրդանշող ուռնեռու ոստերը:

Այնուհետև Մայր Տաճարում մատուցվեց Սուրբ և անմահ Պապարագ: Հավարտ Ս. Պապարագի կապարվեց մանուկների օրհնության կարգ, և մանուկներին բաժանվեցին օրհնված խաչեր:

Երեկոյան կապարվեց «Դռնբացեք»-ի արարողությունը, որն ամբողջությամբ պատկերավոր վերարտադրությունն է Վերջին Դապաստանի, որի իրական լինելն ավելի է կարևորվում արարողության հուզականությամբ լեցուն երկխոսություններով:

Երիցս թախանձագին հնչում է «Բա՛ց մեզ, Տէր, դուռն ողորմութեան» մեղեդին՝ արտահայտելով ամեն մի հավաքացյալի սրտի բաղձանքը: Եվ, վերջապես, երկար սպասումից հետո «Ջողորմութեան քո դուռն բաց մեզ, Տէր» շարականի երգեցողության ժամանակ բացվում է Ս. Սեղանի վարագույրը:

ԱՎԱԳ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Առավոտյան ժամերգության ընթացքում Մարթեոսի Ավետարանից ընթերցվում է անպարտ թգնու առակը:

Այնուհետև երեկոյան ժամերգության ընթացքում, Ծննդոց, Սողոմոնի Առակաց գրքերի և Եսայու մարգարեության համապատասխան հատվածների ընթերցումից հետո, կարդացվում է ավետարանական այն դրվագը, որտեղ Հիսուս մարգարեանում է գալիք դեպքերի մասին. «Ահավասիկ Երուսաղեմ ենք բարձրանում, և Մարդու Որդին պիտի մատնվի քահանայապետների ու օրենսդիրների ձեռքը, և նրան մահվան պիտի դատապարտեն ու պիտի հանձնեն հեթանոսներին ծաղրվելու, ծեծվելու, խաչը բարձրացվելու համար, սակայն նա երբորդ օրը հարություն պիտի առնի» (Մարթ. Ի 18-19):

ԱՎԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Ավագ երեքշաբթին իր մեջ ամփոփում է Ահել Դապաստանի խորհուրդը, որը սովորեցնում է մեզ արթնություն և բարեգործություն, և այս նպատակով ընթերցվում է քանքարաթաքույց ծառայի առակը: Առավոտյան ընթերցված Ավետարանից տեսնում ենք, թե ինչպես փարիսեցիները և հերովդեսականները փորձում են Աստվածորդուն, որպեսզի իշխանությունների ձեռքը մատնեն, իսկ նա իմաստությամբ պատասխանում է նրանց և ասում. «Գնացե՛ք, տվե՛ք կայսրին՝ կայսեր, և Աստծուն՝ Աստծուն»:

Երեկոյան ժամերգության ժամանակ ընթերցվում է տասը կույսերի առակը, որի ընթացքում, ըստ Մայրավանքի ավանդության, տասը կույսերի փոխարեն տասը ճե-

մարանական սաներ մեկական մոտ ձեռքներին կանգնում են ապյանում: Երբ ընթերցվում է Ավետարանի համապատասխան հատվածը, լուսարարապետը մարում է սաներից հինգի մոմերը՝ թողնելով, որ վառվի մյուս հինգիներ: Այս փաստը մոմերը խորհրդանշում են իմաստուն և հիմար կույսերին: Ավետարանի վերջում արթնության կոչ է արվում ներկա հավաքացյալներին. «Արթուն կացեք, որովհետև չգիտեք ո՛չ օրը, և ո՛չ էլ ժամը»:

ԱՎԱԳ ՉՈՐԵՔՆԱԲԹԻ

Ավագ չորեքշաբթին հիշատակն է մեղավոր կնոջ կողմից Հիսուսի ոտքերը յուղով օծվելու, որը փեղի ունեցավ Բեթանիայում՝ կանխանշելով Հիսուսի թաղվելը և Հուդայի մատնությունը, ուստի մեր Եկեղեցում, որպես սգո նշան, բացառությամբ հինանց շրջանի, յուրաքանչյուր չորեքշաբթի պահոց օր է՝ ի հիշատակ Հիսուսի մատնության:

ԱՎԱԳ ՎԵՐԵՔՆԱԲԹԻ

Այսօր հիշատակն է Վերնադարձը կատարված վերջին և խորհրդավոր ընթերցի, որի ժամանակ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս հաստատեց հաղորդության փրկարար խորհուրդը և սկիզբը դրեց Նոր Ուխտի: «Եվ մինչ նրանք դեռ ուրում էին, Հիսուս հացը վերցրեց, օրհնեց ու կտրեց և փվեց աշակերտներին՝ ասելով. «Առեք, կերեք, այս է իմ մարմինը»: Եվ բաժակը վերցնելով՝ գոհություն հայտնեց, փվեց նրանց ու ասաց. «Խմեցեք դրանից բոլորդ, որովհետև այդ է Նոր Ուխտի իմ արյունը, որ թափվում է շաղկերի համար՝ իրենց մեղքերի թողության համար» (Մատթ. ԻԶ 26-28): Քրիստոս մեզ մատուցեց իր սուրբ մարմինն ու արյունը, որով մարդկությանը հնարավորություն ընձեռնվեց Քրիստոսով փրկության: Եթե նախորդ երեք օրերին ճաշու ժամերգության ժամանակ ասվում են երեք «Ողորմեա»-ները, ապա Ավագ հինգշաբթի առավոտյան ժամերգության վերջում կատարվում է «Ապաշխարողների արձակման» կարգը: Ընթերցվում են մարգարեական գրքեր, առաքելական թղթեր, Ավետարան, որից հետո ավագագույն հոգևորականը կարդում է ապաշխարության մասին Բարսեղ Կեսարացու աղոթքը՝ ասելով, թե այս խորհրդին «մի նայեք որպես թե հացի և գինու, քանզի սա է Աստծո Որդու ճշմարիտ Մարմինն ու Արյունը»:

Երեկոյան կատարվում է Ուրնվալի արարողությունը, ըստ Քրիստոսի պատվիրանի. «Գիտե՛ք, թե այդ ինչ արեցի ձեզ: Դուք ինձ Վարդապետ և Տեր եք կոչում. և լավ եք անում, քանի որ իսկապես եմ. իսկ արդ, եթե ես՝ Տերս և Վարդապետս, լվացի ձեր ոտքերը, դուք էլ պարտավոր եք միմյանց ոտքերը լվա-

նալ, որովհետև մի օրինակ Կվեցի ձեզ, որ ինչպես ձեզ արեցի, դուք էլ նույն ձևով անեք» (Հովհ. ԺԳ 12-15): Քրիստոսի օրինակով Գարեգին Բ Նալբանդյանը սրբիչը կապեց մեջքին և լվաց փասներկու սաների ոտքերը՝ խոնարհության և սիրո օրինակ հանդիսանալով համայն հավատացյալ ժողովրդի համար: Հավատացյալները մեկ անգամ ևս վերապրեցին Քրիստոսի խոնարհությամբ ու ծառայասիրությամբ շաղախված ավետարանական դրվագը: Այն խորհրդավոր մի քարոզ է խոնարհության, հեգույթան և սիրո՝ ուղղված ընկերոջը, դիմացիին:

ԱՎԱԳ ՈՒՐԲԱԹ

Ինչպես Ավագ չորեքշաբթին, իր մեջ կրելով Տիրոջ մարմնության խորհուրդը, հռչակվեց պահոց օր, այնպես էլ Ավագ ուրբաթը հիշատակությունն է Տիրոջ չարճարանաց և խաչելության, քանի որ եկեղեցական օրը սկսվում է երեկոյան ժամերգությունից հետո, հետևաբար Ավագ ուրբաթի Նսկման արարողությունը կատարվում է Ավագ հինգշաբթի երեկոյան ժամերգությունից հետո:

Նսկման արարողությունը սկսվեց գիշերային ժամերգությամբ, միաբանները ընթերցեցին Հուդայի մարմնության, Տիրոջ չարճարանքների, Պետրոսի ուրացման, Պիղատոսի հանցավոր թուլակամության, հրեա քահանայապետերի և ամբոխի մոլեգին զրպարության պարմությունը պարունակող վեց ավետարանական հատվածներ, որոնցից յուրաքանչյուրի ընթերցումից հետո մարում էին երկու մոմ. գրեթե բոլորի համար պարզ է, որ սև մոմը խորհրդանշում է մարմնիչ Հուդային, իսկ մեծ մոմը՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին, որը լուսավորեց մարդկային խավարն անգիտության: Առավոտյան ժամերգության «Տեր յերկնից» շարականից հետո հանգցվեցին Մայր Տաճարի բոլոր լույսերը, ապա «Փառք ի բարձունս» օրհներգի վերջում, երբ երգում են «Ծագեա ողորմութիւնս քո», Մայր փաճարը կրկին լուսավորվեց: Հավարտ արարողության միաբանները ապրանում միասին երգեցին «Խաչի քո Քրիստոս» շարականը:

Ավագ ուրբաթ օրը գիշերային և առավոտյան ժամերգություններ չեն կատարվում, որովհետև արդեն երեկոյան Նսկման արարողության ժամանակ այդ ժամերգությունները կատարվել էին, այլ կատարվում է ճաշու ժամերգություն, ապա կատարվում է Տիրոջ խաչելության կարգը: Միաբանները հաջորդաբար ընթերցեցին ավետարանից հատվածներ Քրիստոսի մահվան դատավճռի, Պիղատոսի մոտ փարվելու և այլ դեպքերի մասին:

Ավագ ուրբաթ Պատարագ չի մատուցվում, որովհետև հավիտենական քահանայապետ Քրիստոս ինքն է իրեն պատարագում խաչի վրա Հայր Աստծուն, և ինքն է միջնորդ, բարեխոս առ Հայրն Աստված՝ մեր փրկության համար:

Երեկոյան հոգևորականների և հավաքացյալների ներկայությամբ կատարվեց Քրիստոսի թաղման խորհրդանշական արարողությունը: «Պարգևատրու՜մ ամենեցուն» շարականի երգեցողության ներքո Քրիստոսի խորհրդանշական գերեզմանը, երփներանգ ծաղիկներով և եղևնու ճյուղերով զարդարված, միաբանության և ուսանողության երգած շարականի հնչյունների ներքո մի պարույր գործեց Մայր Տաճարի շուրջ, ապա կրկին դրվեց Սուրբ Սեղանի առջև: Երգվեց «Մաչի քո, Քրիստոս» շարականը, և արարողությունը եզրափակվեց «Պահպանիչ»-ով:

ԱՎԱԳ ՀԱՐԱԹ

Ավագ շաբաթը Մեծ Պահքի վերջին օրն է: Երեկոյան ժամերգությունից հետո կատարվում է Ճրագալույցի Ս. Պատարագ: Մեր Եկեղեցում փարվա մեջ միայն երկու անգամ է կատարվում Ճրագալույցի Պատարագ՝ առաջինը Ս. Ծննդյան նախօրին և երկրորդը՝ Ս. Հարության Ավագ շաբաթ օրը:

Երեկոյան ժամերգության ընթացքում, Սուրբգրային հարվածները կարդալուց հետո, ընթերցվեց Դանիելի թուղթը, և սարկավագի «Օրթի»-ով բացվեց վարագույրը: Սկսվեց Պատարագը: Պատարագի ժամանակ հավաքացյալ ժողովրդին փրվում է աշխարհացունց ավետիսը. «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»: Հավարտ Պատարագի Քրիստոսի հարության լույսով լցված միաբանական թափորը, «Այսօր յարեալ ի մեռելոց» շարականի երգեցողության ներքո, շարժվեց դեպի Վեհարան՝ «Տնօրինների» կարգ կատարելու, որի ավարտին սեղանափառը փրվեց խթման ընթրիք:

Ս. ԶԱՄԻԿ ԿԱՄ Ս. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Անցան թախճալի ու մռայլ օրերը, Քրիստոս չարչարվեց, խաչվեց, թաղվեց, բայց հարություն արավ. «Մահվամբ մահը հաղթեց և իր հարությամբ մեզ կյանք պարգևեց»:

Վեհափառ Հայրապետը հանդիսավոր Ս. Պատարագ մատուցեց ու հաղորդությամբ մեղքերի թողություն փվեց հավաքացյալ ժողովրդին: «Հայր մեր»-ից առաջ Վեհափառ Հայրապետն իր Զարկական պապգամը փվեց ժողովրդին: Կրկին հնչեց հարության կենսապարգև ավետիսը, մեկ անգամ ևս Հայ ժողովուրդը զորացավ Քրիստոսի հարությամբ: